

УДК 378.1

Н.О. РЕЗАНОВА (кандидат філософських наук, доцент кафедри менеджменту)

Запорізький факультет Київського національного університету культури і мистецтв, м. Запоріжжя

E-mail: reznat120@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ КОНЦЕПТ ІННОВАЦІЙ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Соціально-філософській рефлексії піддається феномен інновації; аналізується семантична трансформація поняття «інновація» та його сучасне розуміння; зазначається, що «інновація» тісним чином пов'язується з такими категоріями як «нове», «відкриття», «творчість», а сам процес інновації є викликом на потреби суспільства; визначається зміст інновації як форми об'єктивації нового, за котрим закріплюється статус фактора соціального розвитку; аналізуються умови успішності впровадження інновацій та особливості протікання дифузійних процесів в соціальній системі.

Ключові слова: інновація, нове, нововведення, винахід, творчість, зміни, еволюційні зміни, революційні зміни, лінійна концепція інновацій, нелінійна концепція інновацій, суб'єкти інновацій, дифузія, інноватика

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Питання соціально-філософської сутності інновацій, специфіки інноваційних процесів, а також трансформації розуміння цього феномену в науковому дискурсі, має актуальний характер. Сучасний суспільний розвиток неможливо уявити без інновацій, які є формою оновлення суспільства на всіх його рівнях, основним фактором не лише економічного, а й загальносоціального розвитку. Сьогодні інновації все частіше виконують роль основного інструменту для вирішення проблем, що виникають в суспільстві. Інновації, поєднуючи досягнення науки з можливостями виробництва, задовольняють зростаючі потреби соціуму за допомогою створених нововведень, виступають необхідною умовою його розвитку.

Глобалізація світової спільноти, посилення конкуренції призвели до того, що потік інновацій стає все більш цілеспрямованим і відтвореним на постійній основі, а рівень розвитку країн починає оцінюватися за їх інноваційною спроможністю [2]. У зв'язку з цим вчені заговорили про перехід найбільш передових країн світу до нового типу цивілізаційного розвитку - інноваційного, який знаменує собою черговий крок у поступальному розвитку західного суспільства, а в перспективі стає орієнтиром для всього світу.

Саме тому в Україні на державному рівні здійснюються заходи щодо створення підґрунтя для впровадження інновацій та сприятливих умов протікання інноваційних процесів [3],[4]. А саме створено обширну законодавчу базу — закони «Про наукову та науково-технічну діяльність»,

«Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про інноваційну діяльність». В 2009 році було проведено парламентські слухання «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів».

Інноваційна сфера має пряме відношення до проблем виходу нашої країни з кризи та визначення майбутнього статусу України у світовому співтоваристві. Рішення стратегічного завдання виведення нашої країни на новий рівень розвитку передбачає вихід її на загальносвітовий шлях розвитку [3, с.46]. Дослідження інновацій дозволяє сформулювати науково-обґрунтовану інноваційну політику, мета якої - формування соціальних, економічних та організаційних умов для протікання всього інноваційного циклу, що забезпечує передачу нових знань у виробничий сектор економіки та інші сфери соціальної системи. У цьому зв'язку виникає нагальна теоретична необхідність у поповненні недостатності філософсько-методологічного аналізу інновацій. Це робить актуальними наукові дослідження, присвячені розгляду як природи самого інноваційного процесу і його основних особливостей, так і соціальних механізмів, за допомогою яких ці процеси реалізуються в суспільстві, а також суб'єктів інноваційної діяльності та ін..

Актуальність даної проблематики визначається прискореними процесами інноваційного розвитку сучасного світу, випереджаючими можливість їх адекватного наукового осмислення. Саме філософське пізнання дає цілісне уявлення суб'єкту про об'єкт, робить можливим пізнання його сутності, родових смислів, оптимізуючи соціальну практику. Володіючи арсеналом пріоритетних можливостей, дозволяє вивчати навіть майбутні фрагменти реальності. Соціально-філософське осмислення інновації як складного феномена позначає необхідність вирішення цілого комплексу теоретичних завдань пізнання сутності явища для досягнення головної мети: «знати, щоб попереджати, керувати, оптимізувати» [4, с.186]. Бо сучасна соціальна філософія - це не просто теоретична система висловлювань і гіпотез. Її досягнення неухильно детермінують і видозмінюють соціальний світ.

Мета статі: соціально-філософське осмислення феномену інновації, як сучасної форми об'єктивації нового та засадничого фактору соціального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Спеціальне вивчення інновацій починається в 30-х рр.. ХХ століття в лоні західної економічної науки. Родоначальником інноваційної проблематики був німецький економіст Й. Шумпетер, який сформулював економічну теорію інновацій на основі ідей Н.Д. Кондратьєва. Останній ввів в економічну теорію поняття «великих циклів» або «довгих хвиль», що представляють собою потоки другорядних, менш значних інновацій, що утворюються після впровадження великого винаходу. У контексті

економічної науки під інноваціями розумівся їх окремий вид - техніко-технологічні інновації. Послідовниками Й. Шумпетера, які сконцентрували дослідницьку увагу на ролі економічного ефекту від застосування великих техніко-технологічних інновацій, стала ціла низка зарубіжних авторів: Дж. Бернал, Я. Ван Дейн, Д. Гелбрейт, А. Клайнкнехт, Дж. Кларк, Г. Менш, Л. Суте, К. Фрімен, та ін

Серед найбільш значущих зарубіжних робіт останнього десятиліття XX століття з дослідження інновацій можна назвати праці І. Ансоффа, К. Оппенлендера, Б. Санто, Б. Твісса, Р. Уотермана, М. Хучек та ін. На пострадянському просторі інтерес до інноваційної проблематики, в першу чергу в економічному аспекті, виник у 90-ті роки XX століття у зв'язку з переходом до ринкової економіки і здійсненням радикальних соціально-економічних перетворень. У науковій літературі з'явився цілий ряд робіт, присвячених дослідженню інноваційної діяльності в умовах ринкових відносин, інноваційної політики держави. Економічні аспекти інновацій розглядали такі автори: Л.А. Абалкін, Л.С. Барютін, П.М. Завлін, А.І. Іпатов, Л.А. Клименко, Г.А. Краюхін, А.А. Кутейніков, А.М. Медведєв, С.М. Меньшиков, Ю.П. Морозов, Ю.В. Перевалов, А.Г. Поршнєв, П.І. Ратанін, Л.Ф. Шайбакова, Ю.В. Яковець та ін.

Постановку питання про роль інновацій у процесі суспільного розвитку, можна знайти в роботах О.С. Ахієзера, В.Л. Бабуріна, І.В. Бестужева-Лади, В.Ж. Келле, Е.Н. Князєвой, Н.Д. Кондратьєва, Б.І. Крєтова, С.Є. Крючкової, Н.І. Лапіна, В.А. Лукова, І. Пригожина, Б.В. Сазонова, П.А. Сорокіна, А.В. Тьоркін, А.Г. Фонотова, О.А. Шкітіна, Ю.А. Карповій та ін. Питання, пов'язані з інноваційним менеджментом, розглядалися І.Т. Балабановим, Є.В. Дергачової, Н.Ю. Круглової, С.Є. Крючкової, С.Н. Кужев, І.П. Ніколаєвої, З.П. Румянцєвої, Н.А. Саломатіна, Е.А. Уткіним, Р.А. Фатхутдіновим та ін. Проблеми розробки інноваційної методології ставилися в роботах В.С. Дудченко, С.Є. Крючкової, В.А. Яковлева. Роботи, присвячені аналізу становлення «нового» - Є.М. Князєва, В.І. Шеремет і Л.В. Зеленіна, А.Т. Шумілін, П.К. Енгельмейєр, Г.М. Елфімов. Дослідження, пов'язані з аналізом проблеми відкриття у філософії науки - І.Т. Балабанов, Є.М. Князєва, С.Є. Крючкова, А.С. Майданів. Панорама відповідних досліджень презентована в роботах Ю. Бажал, В. Геєць, М. Герасімчука, С. Ілляшенко, Б. Кваснюк, І. Лукінова, О. Завгородньої, В. Ляха, М. Мокляка, В. Пазенко, В. Табачковського, В. Шинкарука, О. Сандігі та ін. Теоретичні доробки науковців є досить змістовними. В них знаходять відбиття еволюція вчення про інновації та методологічні засади пізнання інноваційних процесів; глобальні тенденції та закономірності економіко-інноваційної динаміки; відтворювально-функціональне призначення інновацій; технологія інноваційної діяльності й ухвалення рішень; механізми регулювання інноваційного розвитку тощо.

Обговорення проблеми

Відмінна риса сучасного світу - масштабні, що трімка розгортаються інноваційні перетворення. Сьогодні світова спільнота цілеспрямовано Соціально-філософський концепт інновації як фактор соціальних перетворень

прагне до безперервного оновлення в різних сферах його життєдіяльності. При зверненні до історичних коренів, з'ясовується, що спочатку інноваціями називали явища культури, яких не було на попередніх стадіях розвитку суспільства, але які з'явилися на даній стадії, закріпилися в ній як у знаковій формі, так і у змінах способів і результатів людської діяльності. Потім проблематику інновацій досліджувала економічна наука, що вважала інновації основним джерелом розвитку економіки на її певній стадії. Саме в лоні економічної науки дане поняття, починаючи з 20-х років минулого століття, проіснувало довгий час. У контексті економічної науки під інноваціями розумівся їх окремий вид - техніко-технологічні інновації. Дослідниками підкреслювалася простота досягнення економічного ефекту при впровадженні технічних новинок, підкреслювалася важлива роль науково-технічних змін в господарських процесах і соціально-економічному розвитку як суспільства в цілому, так і окремо взятого підприємства. Економічною теорією поняття інновацій було звужено до їх окремого виду. Цим пояснюється той факт, що в зарубіжній і вітчизняній науковій літературі найчастіше ми стикаємося поки з вузьким трактуванням інновацій, коли у розумінні інновації домінує науково-технічний аспект, що стосується створення та виробництва нової продукції, нововведень у технології, що сприяють стрімкому досягненню комерційного ефекту [1].

Слід відзначити, що наявна увага щодо «інновацій» спостерігається ще в міфах Стародавнього світу, де створення нового й унікального розглядається виключно як акт божественної волі, а на право людей на творчість накладаються суттєві обмеження. Їм відводиться лише роль удосконалювачів, оскільки навіть спроби змагатися з вищими силами за право новаторів безжалісно караються (Прометей). Таке світосприйняття обумовлюється й адекватним стилем соціальної поведінки, в якому для значних змін упродовж одного людського життя майже не знаходиться місця.

Антична філософія є толерантнішою до творців і новаторів. У ній знаходить відбиття дуалізм сприйняття буття античним світоглядом. З одного боку, воно вважається вічним, незмінним і нескінченним (Платон, Демокрит). Йому відповідає творення як божественний і свідомо неосяжний (або осягнений розумом) акт і підвладне людям удосконалення (мистецтво, ремесло). А з іншого – буття є кінцевим, мінливим і скороминучим (Геракліт, Аристотель). Ініціатором цієї мінливості потенційно може бути людина. Проте свідомо щось змінювати не доцільно, оскільки будь-яка діяльність, зокрема творчо-інноваційна, за своїм онтологічним значенням суттєво поступається філософському пізнанню світу.

Деякі ідеї античних авторів у цій галузі досліджень успадковуються теологічними вченнями Середньовіччя. Так, розвиваючи ідею божественної основи, Августин Блаженний змінює погляди на творчу роль людини у світоустрої. Апелюючи до того, що Бог створив світ і людину за своїм образом і подобою, за подобою творця, і наділив свободою волі (вчинку), він каже не тільки про можливість, а і про необхідність творити історію. При

цьому новаторство розглядається з відповідною системою обмежень, як от: сфера застосування (переважно громадянсько-політична історія розвитку суспільства), інструменти (дії релігійного і морального порядку), етико-моральні принципи і догмати віри [7]. Вивільнення від усіх обмежень щодо новацій відбувається в епоху Відродження, коли вищою формою творчості та новаторської діяльності проголошується мистецтво в широкому сенсі. Внутрішня (стосовно людини) природа спонукає особистість до пошуку причин і закономірностей процесу створення нового як в об'єктивній навколишній дійсності, так і в суб'єктивній площині. Проте більш важливим є формування в суспільстві позитивних нормативних оцінок творчої діяльності в будь-яких її проявах.

Паростки осмислення творчості спостерігаємо у представників Реформації. Засновники протестантства, перекликаючись із схоластами Середньовіччя, розглядають успіхи в господарюванні як Божу нагороду за підприємницьку активність, інноваційність і ризик. Відповідно наукове, технічне, економічне винахідництво проголошується богоугодною справою, а пасивність і утриманство – гріхом, що карається [7]. Соціально-економічне осмислення проблематики нововведень, уже відмежоване від теми творчості та частково позбавлене релігійної підтримки, вводять меркантилісти. Узагальнюючи ідеї та досвід новонародженого капіталізму, ґрунтуючись переважно на відображенні його поверхових форм і концентруючись на варіантах примноження національного багатства, вони під цим кутом зору розглядають і роль державних політичних новацій [10, с.89].

Таким чином, інновації супроводжували людство протягом усієї його історії, однак вони довгий час залишалися за бортом наукових досліджень і стали об'єктом вивчення порівняно недавно, на межі XIX-XX століть. Саме до цього часу відноситься поява категорії «інновація» і його подальша розробка та семантичне збагачення. Інновація (від пізньолатинського *innovatio* - новація, нововведення) в широкому сенсі слова означає новий спосіб що-небудь робити. Поняття інновації включає в себе відкриття - приріст знання і винахід - новий спосіб використання існуючих знань. Вперше термін "інновація" почав використовуватися в антропології та етнології в XIX ст.. і спочатку означав процес введення елементів однієї культури в іншу.

Інновації, що відбуваються в одній сфері життя соціуму можуть викликати зовсім несподівані зміни і в інших сферах. Значний вплив на суспільство можуть здійснювати нововведення у сфері культури і особливо ідеології [9, с.15-16]. Вважається, що віра в неминучість прогресу сприяла розвитку Європи в XVII-XIX століттях. Нововведення, як необхідні умови змін, відіграють все більшу роль у нашому житті. З'явився навіть новий науковий напрям "інноватика" [9], найбільш важлива проблема якої - вивчення процесів поширення нововведень. Сам процес поширення інновацій всередині соціальної системи, а також їх рух між підсистемами називається дифузія. Якщо в минулі часи процес поширення будь-якого нововведення займав кілька століть, то в кінці XX століття розвиток засобів

Соціально-філософський концепт інновації як фактор соціальних перетворень

комунікацій, зняття інформаційних бар'єрів посприяли різкому прискоренню процесів дифузії. Так, "великий дифузійний стрибок" кінця XX століття пов'язаний з розвитком комп'ютерних мереж зв'язку [15].

Американський дослідник П. Друкер виділив сім основних джерел нововведень:

- 1) несподівана зміна ситуації, чийсь успіх або невдача, реакція на непередбачене зовнішній вплив;
- 2) невідповідність між змінами реальністю і уявленнями, очікуваннями людей;
- 3) виявлення недоліків у ході, ритмі, логіці якогось процесу;
- 4) зміни в структурі виробництва чи споживання;
- 5) демографічні зміни;
- 6) зміни в суспільній свідомості (настрої, установки, цінності);
- 7) поява нового знання [15].

Хоча, далеко не кожна поява нового знання викликає процес дифузії. Величезна кількість винаходів у всіх сферах життя соціуму просто ігнорується. Як стверджує А.Грублер, аналіз декількох сотень масштабних технічних інновацій за останні два століття показує, що між винаходом і початком розповсюдження інновації є часовий лаг (запізнювання) тривалістю від 15 до 40 років. Більш того, здійснення одного або декількох успішних впроваджень (інновацій) не гарантує подальшої дифузії. Тому Грублер пропонує розрізняти тріаду - винахід, інновацію і дифузії, розуміючи власне під інновацією процес початкового впровадження винаходу. На його думку, винахідницька та інноваційна діяльність дають потенціал для змін. І тільки процес дифузії перетворює цей потенціал у зміну соціальної практики [5, с.45-64].

Пітер Друкер вважає, що часовий розрив між народженням нового знання і освоєнням становить приблизно 25 - 30 років. Ця закономірність залишається стійкою константою для всієї історії цивілізації і, мабуть, внутрішньо властива природі знань. Цікаво, що Т. Кун також стверджував, що нова наукова теорія стає новою парадигмою не раніше, ніж через 30 років. Його концепція еволюції науки як зміни парадигм - способів постановки проблем і методів їх вирішення - широко використовується в інноватиці. Ряд вчених пропонує відрізняти інновацію від простого поліпшення, локального удосконалення. Інновація вимагає для свого впровадження комплексу організаційно-технологічних змін, реорганізації виробничого процесу, навчання персоналу, зміни поведінки споживачів. Російський соціолог І.В.Бестужев-Лада вважає, що "нововведення можна операційно визначити як такий різновид управлінського рішення, в результаті якого відбувається істотне виміщення того чи іншого процесу, явища - технічного, економічного, політичного, соціального або іншого» [12, с. 18].

Специфіка інновацій у різних сферах життя суспільства ускладнює формулювання єдиного, зручного для всіх випадків визначення. Значною різноманітністю відрізняються і процеси дифузії, які Д.Шон запропонував

Резанова Н.О., 2013

типологізувати наступним чином:

1. Модель "центр - периферія". Поширення нововведення здійснюється і контролюється з одного центру. У цьому випадку ефективність процесу залежить від енергії і ресурсів центра, від його вміння створювати і контролювати зворотні зв'язки. Дана модель має два варіанти: модель «магніту» (наприклад, в передові країни Заходу приїжджають представники країн, що розвиваються, освоюють там якісь нововведення і, повертаючись на батьківщину, впроваджують їх); модель "середньовічного барда", який подорожуючи, демонструє і впроваджує нововведення.

2. Модель розмноження центрів. У цій моделі як і раніше головну роль грає центр, але процес управління децентралізується. На місцях створюються локальні центри, які самостійно поширюють нововведення, враховуючи місцеву специфіку. Д.Шон вважає, що за цією моделлю поширювалися колоніалізм і комунізм. Цю ж модель використовує компанія Соса-Сола і багато інших транснаціональні корпорації [11].

У книзі Плотинського Ю. «Моделі соціальних процесів» наводиться п'ять основних стадій процесу прийняття інновацій, заснованих на аналізі більше 500 дифузій:

- 1) стадія обізнаності - індивід знає про нову ідею, але не має достатньої інформації про неї;
- 2) стадія інтересу - індивід зацікавився ідеєю і шукає додаткову інформацію;
- 3) стадія оцінювання - індивід приймає рішення, оцінюючи користь від нововведення в сьогоденні і майбутньому;
- 4) стадія апробування;
- 5) стадія засвоєння [11, с181-182].

Швидкість дифузії також визначається п'ятьма основними факторами: відносними перевагами новинки; сумісністю з навколишнім середовищем, існуючими цінностями і минулим досвідом; складністю освоєння; можливістю випробування до прийняття остаточного рішення; комунікаційної наочністю - ступенем, з якою результати інновації можуть бути побачені й оцінені іншими людьми.

Процеси дифузії інновацій у різних сферах життя суспільства мають свої специфічні риси й особливості. У соціальних науках інновація розуміється як винахід нових ідей, образів, принципів дії, політичних і соціальних програм, вироблення нових форм діяльності, організації суспільства або його інститутів, поява нового стилю мислення або відчуття. Носіями новаторства можуть виступати пророки, мудреці, правителі, діячі культури, вчені чи новаторські групи, які прагнуть підвищити свій статус, виділитися в даному суспільстві, часто є в ньому "авангардом", "дисидентами" або "маргіналами" [6, с. 292]. Серед носіїв новаторства часто виявляються вихідці з інших країн, а також представники активних верств суспільства, що не знаходять собі гідного місця в існуючій суспільній системі [12].

Крім того, ефективність дифузії нововведень багато в чому

Соціально-філософський концепт інновації як фактор соціальних перетворень

визначається соціальною детермінацією, тобто тим, наскільки суспільство дозріло для прийняття новинки [6]. Суспільство може жадати перемін, але може і втомитися від плутанини, викликаної впровадженням попередньої інновації. Попит на новації залежить також від фази життєвого циклу соціальної системи.

Як вже зазначалося, проблеми дослідження дифузії інновацій є надзвичайно актуальними для сучасної економіки. На думку економістів, дифузія нововведень являє собою "процес передачі нововведення по комунікаційним каналам між членами соціальної системи" [14, с. 31]. Нововведеннями вважаються ідеї, вироби, рішення, технології тощо, які є новими для даного господарського суб'єкта. Форма і швидкість процесу дифузії залежать від потужності комунікаційних каналів і особливостей сприйняття інформації діючими суб'єктами.

Економісти, у відповідності до теорії наслідування французького соціолога Г.Тарда, розглядають процес поширення нововведень як імітацію господарюючими суб'єктами нових вдалив рішень у процесі соціального навчання. Як показало моделювання процесу поширення нових технологій, новатори відкривають нові технології, але їх реакція залежить від вибору імітаторів. Найбільш важливим є вибір, який здійснюють ранні імітатори. Чим більше число піонерних імітаторів, тим вище ймовірність домінування нової технології. Звідси і можливі стратегії поведінки носіїв інноваційних ідей: стратегія піонера; стратегія "потяга"; стратегія "і я теж" [11, с 189].

Перша і третя стратегії характеризуються гострою конкурентною боротьбою, і в цьому випадку процес дифузії інновації тільки починає розвертатися. Найбільша інтенсивність інновації припадає на стратегію "потяга". Саме вона обумовлюється процесами самоорганізації, і забезпечує справжній успіх новинки.

Значна частина робіт в області інноватики розглядає процес дифузії нововведень як процес навчання даної соціальної системи (суспільства, інституту, організації, індивіда). Процес навчання включає в себе інноваційне сприйняття, оцінку і прийняття рішень, тобто цілий спектр когнітивних факторів. Найбільш послідовно ця лінія досліджень проводиться у соціокогнітивній теорії американського соціального психолога А.Бандури [11, с.178-180]. Розглядаючи соціальні аспекти інноватики, американський учений аналізує вплив нововведень на форми споживання, види дозвілля, відпочинку і в цілому на зміну життєвого стилю. Він вважає за необхідне окремо розглядати процес знайомства з новинкою і процесом її адаптації, тобто практичного використання. На його думку, успішна інноваційна програма повинна містити чотири елементи: вибір оптимального моменту для впровадження новинки; попередня підготовка сприятливих умов; забезпечення ефективної демонстраційної підтримки; активне використання прикладів успішного застосування новинки, що враховує когнітивні можливості потенційних послідовників, передбачуваний розподіл виграшу між членами соціальної системи. При прогнозуванні рішень, прийнятих індивідом, необхідно враховувати рівень

Резанова Н.О., 2013

його інформованості, зацікавленості, розуміння, наявні в нього ресурсів. Важливу роль відіграють також процеси переходу від початкової невизначеності до подальшої переконаності, індивідуальне сприйняття ризику. А. Бандура підкреслює невинуватість сліпого поклоніння новизні як такої. Занадто велика частка швидких, недопрацьованих новинок, не дають очікуваного ефекту, а іноді приносять відчутну шкоду.

Наприкінці ХХ в. інноваційна діяльність розумілася як процес фундаментальних досліджень, в результаті якого з'являлися нововведення, а потім процес прикладних досліджень, в результаті якого відбувалися інновації - впровадження нових методів, технологій, продуктів. Ця модель в основному має справу з формальними або явно заданими знаннями, отриманими в процесі фундаментальних досліджень. У цій моделі, фундаментальні дослідження розташовані на початку причинно-наслідкового ланцюжка, яка закінчується зростанням продуктивності [16]. Фундаментальні дослідження виробляють теорії і відкриття, які перевизначаються в прикладних дослідженнях, потім тестуються в процесі розробки і після цього продаються на ринку як промислові інновації та вводяться в експлуатацію. Кожен рівень лінійної моделі виробляє результат, який передається як вхідна інформація для наступного рівня. Потік знань є односпрямованим, що означає, що більш пізні стадії не надають вхідні дані для більш ранніх стадій. Модель передбачає, що межі, в яких проводяться фундаментальні дослідження, істотно впливають на можливості технологічних інновацій.

Однак дискусія про структуру самого інноваційного процесу, що виникла в цей час, піддала різкій критиці класичну лінійну модель інновацій та її основу, що полягає в первинності науки з фундаментальними дослідженнями і вторинності прикладних дослідженнях емпіричного характеру.

Зараз, стає все більш очевидним, що лінійна модель інновацій, котра припускає причинний зв'язок між науковими знаннями та інноваціями, представляє швидше виняток, ніж правило, більш відповідна індустріальним суспільствам. Інновації не є винятковими подіями, які трапляються тільки за дуже специфічних обставин. Навпаки, вони повинні розумітися як природний спосіб придбання конкурентних переваг. Інновації є до певної міри повсюдним явищем, котрі можуть мати місце в будь-який час у всіх царинах соціальної системи [16]. Інновації не можуть бути зведені до створення нових наукових знань. Навпаки, вони представляють різносторонній (багатогалузевий) процес, що включає виробництво, придбання і розповсюдження нових знань, експериментування з новими комбінаціями знань, розробку і проектування нового продукту і технологічного процесу, копіювання та адаптацію існуючих інновацій та інше. Нові наукові знання не будуть автоматично призводити до посилення інноваційної діяльності. З іншого боку, для інновацій не завжди необхідна поява нових наукових знань. Інновації - неоднозначний і вельми невизначений процес. Копіювання невизначеності шляхом збирання

додаткової інформації та знань можна розглядати як невід'ємну характеристику інноваційних процесів. Тому інновації не можна розуміти як раціональний процес з ясною послідовністю етапів. Навпаки, слід враховувати складний механізм зворотного зв'язку. У таких нелінійних процесах окремі інноваційні діяльності можуть стати як причиною, так і результатом, наслідком і передумовою.

Висновки

Таким чином, в рамках соціально-філософського дискурсу інновація - це сучасна форма об'єктивації нового за якою закріплюється статус основоположного чинника соціального розвитку.

Найважливішою характеристикою сучасності є інноваційні процеси, що пронизують всі сфери і рівні соціальної реальності. Інновації виступають необхідною умовою розвитку соціуму, з'єднуючи досягнення науки і можливості виробництва, вони задовольняють соціальні потреб за допомогою створюваних нововведень. Питання про природу інновацій, специфіку інноваційної діяльності та методів управління ними набувають сьогодні важливого характеру, тому що є підґрунтям для розуміння механізмів соціального розвитку, оновлення суспільства.

Список використаної літератури

1. Воронкова В.Г. Філософія економіки: монографія / В.Г.Воронкова, А.М.Ткаченко, Запоріж. держ.інж.акад. – Запоріжжя: ЗДІА, 2011. – 280 с.
2. Воронкова В.Г. Філософія розвитку сучасного суспільства: теоретико-методологічний контекст: монографія / В.Г.Воронкова, Запоріж. держ.інж.акад. – Запоріжжя: ЗДІА, 2011. – 262 с.
3. Гальчинський А.С., Геєць В.М., Кінах А.К., Семиноженко В.П. Інноваційна стратегія українських реформ / А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, А.К. Кінах, В.П. Семиноженко. – К.: Знання України, 2002. – 336 с
4. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України: монографія / В.М. Геєць, – Х.: Константа, 2006. – 272 с.
5. Грублер. А. Инновации и экономический рост. Монография / А. Грублер. – М.: Наука, 2002. – 346 с.
6. Гусев В. Система пріоритетів державної інноваційної політики: Зб. наук. праць Української Академії державного управління при Президентові України / За заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. К.: Вид-во УАДУ, 2002. - Вип. 2. - 496 с.
7. Завгородня О.О. Теорія інновацій: проблеми розвитку і категоріальної визначеності, Електрон. чит. зал ПУСКУ [Електрон. ресурс] / О.О. Завгородня // Економічна теорія. – 2006. – N4. – С.27-39. – Режим доступу: <http://catalog.uccu.org.ua/opacunicode/index.php>
8. Лапин Н. И. Теория и практика инноватики: учеб. пособие / Н.И. Лапин. – М.: Университетская книга; Логос, 2008. – 328 с.
9. Лешкевич Т. Г. Проблема преобразования реальности и парадоксы креативности / Философская инноватика: поиски, проблемы, решения. Ежегодник 2011: Сб. научных трудов / Отв. ред. проф. А. М. Старостин. – Ростов н/Д.: Изд. СКАГС, 2011. – С. 9.
10. Онишко С. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: Монографія. – Ірпінь: національна Академія ДПС України, 2004.– 434 с.
11. Плотинский Ю.М. Модели социальных процессов: Учебное пособие для выс-ших учебных заведений. - Изд. 2-е, перераб. и доп. - М.: Ло-гос, 2001.-296 с.

12. Пригожин А.И. Нововведения: стимулы и препятствия (Социальные проблемы инноватики): монография. - М.: Наука, 2004. - 404 с.
13. Сандига О.І. Соціальні інновації та процеси самоорганізації в сучасному суспільстві // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. праць / Гол. ред. В.В. Лях. - Вип. 37. - К.: Український центр духовної культури, 2002. - С. 144 -154.
14. Шумпетер Й. Ф. История экономического анализа (в 3-х томах). / Пер. с англ. - М.: Институт «Экономическая школа», Высшая школа экономики, 2001. - Т.3. - 318 с.
15. Яковец Ю. В. Эпохальные инновации XXI века. монография - М.: Экономика, 2004. - 318 с.
16. Ястреб Н. А. Конвергентная модель научно-инновационного процесса. [Електронний ресурс] / Н.А. Ястреб. - Режим доступу: <http://www.teoria-practica.ru/-12-2012/philosophy/yastrebn.pdf>.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Voronkova V. Filosofiya ekonomiki: monografiya / V.G.Voronkova, A.M.Tkachenko, Zaporiz. derzh.inzh.akad. - Zaporizhzhya: ZDIA, 2011. - 280 p.
2. Voronkova V. Filosofiya rozvitku Suchasni suspilstva: theoretical metodologichny context: monografiya / V.G.Voronkova, Zaporiz. derzh.inzh.akad. - Zaporizhzhya: ZDIA, 2011. - 262 p.
3. Galchinsky A.S., Gaets V.M., Kinah A.K., Seminozhenko V.P. Innovatsiyna strategiia Ukraini reform / A.S Galchinsky, V.M .Gaets, A.K. Kinah, V.P.... Seminozhenko. - K.: Knowledge of Ukraine, 2002. - 336 p.
4. Gaets V.M. The prospect of Ukraine Innovatsiyni: monografiya / V.M. Gaets - H.: Constant 2006. - 272 p.
5. Grubler A. Innovation and economic growth. Monograph / A. Grubler. - Moscow: Nauka, 2002. - 346 p.
6. Gusev V. System prioritetiv derzhavnoi innovatsiynoi politiki: ST. Science. Prace Ukraïnskoï Akademii sovereyn upravlinnya at Prezidentovi Ukrainy / For zag. Ed. V.I. Lugovoi, V.M. Knyazeva. K: Kind of UADU, 2002. - Vip. 2. - 496 p.
7. Zavgorodnya O.O. Teoriya innovatsiy: the problem i rozvitku kategorialnoi viznachenosti, Electron. cheat. Hall starts [Electron. resource] / O.O. Zavgorodnya / / Ekonomichna teoriya. - 2006. - N4. - P.27-39. - Mode of access: <http://catalog.uccu.org.ua/opacunicode/index.php>
8. Lapin N.I. Theory and Practice of Innovation: studies. Manual / N. Lapin. -. Moscow: University Book; Logos, 2008. - 328 p.
9. Leshkevich T.G. Conversion Issue realities and paradoxes of creativity / Philosophical Innovations: the search, problems, solutions. Yearbook, 2011: Coll. scientific papers / Ed. Ed. prof. AM Starostin. - Rostov n / D: Univ. SKAGS, 2011. - P. 9.
10. Onishko S.V. Finansove zabezpechennya innovatsiynogo rozvitku: Monografiya. - Irpin: NATIONAL Akademiya DPS Ukrainy, 2004. - 434 p.
11. Plotinskiy Y.M. Models of Social Processes: A manual for height Shih schools. - Ed. 2nd, revised. and add. - M.: State, 2001.-296 p.
12. Prigogine A.I. Innovation: Incentives and barriers (Social Problems of Innovation): monograph. - Moscow: Nauka, 2004. - 404 p.
13. Sandiga O.I. Sotsialni innovatsii that processes samoorganizatsii in Suchasni suspilstvi // Multiverse. Filosofsky Almanac: ST. Science. Prace / Goal. Ed. VV Lyakh. - Vip. 37. - K.: Ukrainsky center duhovnoi Culture, 2002. - P. 144 -154.
14. Schumpeter JF History of Economic Analysis (in 3 volumes). / Per. from English. - M.: Institute of "The School of Economics," Higher School of Economics, 2001. - V.3. - 318 p.
15. Yakovets V. Epochal innovation of the XXI century. Monograph - Moscow: Economics, 2004. - 318 p.
16. Yastrebn N.A. converged model of scientific and innovation. [Electron. resource] /. N.A. Yastrebn - Mode of access: <http://www.teoria-practica.ru/-12-2012/philosophy/yastrebn.pdf>.

Н.О. РЕЗАНОВА

Запорожский факультет Киевского национального университета культуры и искусств, Запорожье

E-mail: reznat120@gmail.com

СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ КОНЦЕПТ ИННОВАЦИИ КАК ФАКТОРА СОЦИАЛЬНЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ

Социально-философской рефлексии подвергается феномен инновации; анализируется семантическая трансформация понятия «инновация» и его современное понимание; отмечается, что «инновация» тесным образом связывается с такими категориями как «новое», «открытие», «творчество», а сам процесс инновации является вызовом на нужды общества; определяется содержание инновации как формы объективации нового, за которым закрепляется статус фактора социального развития; анализируются условия успешности внедрения инноваций и особенности протекания диффузионных процессов в социальной системе.

Ключевые слова: инновация, новое, нововведения, изобретение, творчество, изменения, эволюционные изменения, революционные изменения, линейная концепция инноваций, нелинейная концепция инноваций, субъекты инноваций, диффузия, инноватика

N. REZANOVA

Zaporozhye Kyiv National University of Culture and Arts, Zaporozhye

E-mail: reznat120@gmail.com

SOCIAL AND PHILOSOPHICAL CONCEPT OF INNOVATION AS THE FACTOR OF PUBLIC TRANSFORMATIONS

Social and philosophical understanding of innovation as a complex phenomenon is in the necessity of solving a complex of theoretical problems of knowledge of this phenomenon in order to achieve the main goal: "to know to prevent, manage and optimize."

A distinctive feature of the modern world - the massive, rapidly developing innovative transformation. Today, the innovations are consciously produced by society and culture, and are seen as a kind of formative beginning of socio-cultural development, as a rule, dominating the tradition. For this reason the actuality of the research problem is defined by the accelerated processes of innovation development of the modern world, which outpace the possibility of adequate scientific understanding. Philosophical knowledge gives a holistic view to the cognizer about the object and makes possible the perception of its essence, a generic sense, optimizing social practice.

The concept of "innovation" is closely related with such categories as "new", "discovery", "creativity". The process of theoretical and methodological understanding of the new in the historical context is in the accordance with the following vectors: from the discovering of what exists in nature to the creativity - the creation of what hasn't existed in the nature before, and then - to the innovation- a complex process that results in a novelty not only with a social value, but also satisfies the certain social need.

Referring to the ancestry, it appears that the original innovation was called the cultural phenomena that did not exist in previous stages of the development of society, but have appeared at this stage and have entrenched in it as a symbolic form, as well as changes in the methods and results of human activity. Then the problematics of innovation was studied by economic science, that considered the innovations as the main source of development of economy at the certain stage. In the midst of economic science this term, since the 20s of last century, has existed for a long time. In the context of the economic science the innovations were understood as their specific form - technical and technological innovations. The simplicity of achieving of economic effects was emphasized by the researchers during the process of

implementing technological innovations, the important role of scientific and technological changes were also highlighted in business processes and in the socio-economic development of society as a whole as well as the particular enterprise. The concept of innovation has been narrowed down to their individual species by the economic theory. This explains the fact that in the foreign and national scientific literature we often come across with a narrow interpretation of innovation, where in the understanding of innovation the scientific and technical aspect, related to the creation and production of new products, innovations in technology, contributing to the rapid achievement of commercial effect, is dominated.

Theoretical and methodological analysis of the innovation process convinces us that it is objective, synergetic, probable, risk, systemic, cyclical, interdisciplinary, syncretic, and every innovation process has its "life cycle", which is defined as a complex formation associated with a set of sequential actions. Typically, it includes three main stages: creation, development and practical implementation. In addition, it includes the "life cycle" of novelty and innovation. In various areas of human activity content of each stage has its own specifics. Finally, the important role in the development of innovations play both external control actions and the internal organization of the social system (self-organization). The last one determines fundamentally probabilistic nature of innovation processes and the methodological potential of synergy can be used as a theory of self-organization. Synergetics, asserting the universality of non-linearity and critically reviewing the current model of scientific, technological and social progress, allows us to rethink the process and the emergence of innovations.

Innovation, appearing in one area of social life can cause absolutely unexpected changes in other areas. A significant impact on society may have innovations in culture and especially in ideology. Innovations as the necessary conditions of changes, are playing an increasing role in modern society. This has necessitated the emergence of modern science - innovation, the problem field of which is the study of the expansion of novelties. The very process of expansion of the innovation within the given social system, as well as his transition from one social system to another is called diffusion. If in the old days the spread of any innovations took several centuries, in the late XX century, the development of means of communication, the removing of information barriers contributed to a sharp acceleration of diffusion.

The effectiveness of the diffusion of innovations is largely determined by the social determination, ie how the society is ready for the adoption of new items. The society may crave some changes, but it also may get tired of the confusion caused by the introduction of the previous innovation. Demand for innovation also depends on the phase of the life cycle of the social system. The shape and speed of the process of diffusion depend on the capacity of communication channels and perceptual information actors.

Consequently, within the socio-philosophical discourse the innovation is a modern form of objectification followed by a fixed status of a fundamental factor of a social development. The most important characteristic of our time are the innovative processes that cut across all areas and levels of social reality. The society deliberately seeks to achieve fundamental changes in different spheres of life through innovation. In today's reality, innovations are diverse and ubiquitous. As a result, innovation is an intricate social phenomenon, the operation of which causes systemic social changes.

Keywords: innovation, new innovations, invention, creativity, change, evolutionary change and revolutionary change, linear conception of innovation, the concept of nonlinear innovations, the subjects of innovation, diffusion, innovation

Стаття надійшла до редколегії 23.08.13

Прийнята до друку 28.08.13

Рецензент: к.ф.н., доц. Макушинська Г.П.